

Svenska Dagbladet, 30 april 1902

Polisen och gatuuppträderna. Ordningmakten om sitt förhållande till massan.

Den utförliga polisrapporten angående gatuuppträdandena söndagarna de 13 och 20 dennes och förhören med de häktade blef i går tillgänglig. Vi lämna här nedan en sammandragen redogörelse för den allmänna beskrifningen öfver händelsernas förlopp, som däri förekommer.

Den 13 april

hade C. G. T. Wickman för Stockholms arbetarekommun erhållit tillstånd att kl. 3 e. m. vid Lilljans anordna ett offentligt möte bland annat mot villkor, att deltagarna i mötet samlades och åtskildes å mötesplatsen och [sic!] att fanor, standar eller andra föreningstecken, därest sådana användes, icke finge utvecklas annorstädes än å mötesplatsen samt icke heller sång och musik utföras annorstädes. Emellertid samlades folket efter att i spridd ordning ha begifvit sig från mötesplatsen å Engelbrektsgatan till en kompakt massa, hvilken förfördelande mötande personer tågade fram under afsjungande af "Arbetets söner", men hufvudsakligen under oartikulerade tjut och skrån. Under dylikt oväsen strömmade massan genom gatorna, och vid Gustaf Adolfs torg hördes ropen : "Upp till slottet", ehuru denna uppmaning ej efterkoms. Dylika oordningar hade ej väntats af polismyndigheten i en så stor omfattning som de skedde, hvarför de åtgärder för ordningens upprätthållande, som blifvit på förhand vidtagna, visade sig otillräckliga; så fort oordningarna blefvo kända, beordrades en polisstyrka till platsen i närheten af Folkets hus, där tre personer anhöllos; en af dessa är numera af Stockholms Rådhusrätt dömd att för oljud och däråf orsakad allmän förargelse å gata böta 75 kr.

Den 20 april

lämnades af öfverståthållareämbetet samma tillstånd som för föregående söndag. Då man emellertid befarade, att föreskrifterna ej skulle följas, vidtog polismyndigheten åtgärder för att upprätthålla ordningen. De order för dagen som meddelades af t. f. polismästaren, innehöllo, att personer, som gingo tysta och stilla, skulle få obehindradt passera öfverallt; att äfven folkhopar, som iakttog stillhet och ej störde ordningen, skulle få gå fram den väg de önskade, allenast med den inskränkning, att trängsel skulle så vidt möjligt förekommas, men att däremot om folkmängd under larm och oväsen tågade fram samt störde lugnet och ordningen, deltagarna däri skulle befallas att skingra sig och vara tysta samt att, om dessa tillsägelser ej åttlyddes, folket skulle skingras af polispersonalen. Polisstyrkor utsattes sålunda på olika ställen i staden längs den väg där oordningar kunde befaras, och de vid Arsenalsgatans mynning å Jakobstorg och vid Barnhusgatan utposterade poliskommendingarna hade särskild order att spärra vägen, därest folkmassan nalkades under larm och oväsen.

Sedan mötet var slut, strömmade massorna ned utefter Engelbrektsgatan under sång samt upphäfvande af rop och tjut. Rapporten lämnar så uppgifter om massornas af polisen delvis angifna väg fram till Kungsträdgården och öfvergår så till en detaljerad beskrifning af

Uppträdandena å Jakobs torg.

Omkring kl. 5.15 e. m. framvältrade folkhopen med fart från Kungsträdgården in på Jakobstorg, där teten under larm och vrål styrde rakt på polisstyrkan. Poliskommissarien Ernst Lundbäck förde befälet på platsen; då folket syntes från poliskedjan, gafs order till denna om afstängning af platsen; poliskommissarien Lundbäck med öfrigt befäl gick framför kedjan folkhopen till mötes, ljudeligen tillropande folket ”stanna icke, utan gå åt Jakobsgatan”, ”skingra er”; samma tillrop riktades åt hopen af öfrigt å platsen varande polisbefäl och poliskonstaplar, äfven genom tecken med händerna hänvisades folket att taga vägen öfver Jakobsgatan eller Västra Trädgårdsgatan. Några få personer lydde, och genom tillsägelsen hejdade sig folkhopen för öfrigt ett ögonblick; ur hopen ropades: ”Är vi inte fritt folk, bort med polisen”, ”lefve allmänna rösträtten” o. s. v., o. s. v.; de främst bland hopen stående böjde sig framåt med knutna upplyftade händer, därigenom tydligen gifvande tillkänna sin afsikt att springa på poliskedjan för att spränga den och sålunda komma in på Gustaf Adolfs torg. Vid anblicken häraf drog sig polisbefälet tillbaka till poliskedjan och hopen stormade omedelbart fram mot kedjan, trängande och pressande mot polismännen; mängden trängde på bröst mot bröst emot polismännen, med händerna försökande trycka dem tillbaka eller med armbågarna och sidan före för att skjuta undan de polismän som kunde stå i vägen; polismännen höllo emot hopen med sina händer och sina kroppar allt vad de orkade, men pressades emellertid tillbaka; kedjan sviktade och ett tjugotal personer lyckades tränga sig igenom afstängningen; det blef tydligt, att afstängningen ej kunde hållas; då våldsamheterna från folkmassans sida blefvo alltmer elakartade, gaf befälet order att draga sablarna; polismännen drogo nu sina sablar, höjde dem, och skakade dem i luften, hödljudt tillropande folkmängden: ”tillbaka, tillbaka, gå Jakobsgatan!”.

De främsta bland folkhopen studsade vid anblicken af sablarna, men störtade efter något eller några ögonblick ånyo fram mot poliskedjan, därvid ur mängden hördes uppmuntrande ord och yttranden såsom ”de där pekstickorna ska’ ni ej vara rädda för, ty de kunna ej göra oss någon skada” samt uppmaningar till polisen att vika för hopen såsom ”betänk hvad ni gör, utgjut intet blod, tänk att det är folk”; dessutom hördes allehanda glåpord mot polismännen, en del bland de anstormande hade käppar i händerna och utdelade med dessa käppar slag mot polismännen. Efter någon stunds handgemäng, därunder sablarna användes mot folkhopen, dock hufvudsakligen med fistsidan, vek hopen tillbaka. Den blef dock under tjut, glåpord och svagare anlopp stående framför poliskedjan, medan de bakom kommande vikit upp mot Jakobsgatan, dit strömmen gick utan svårighet. Hittills hade 2 personer blifvit anhållna.

Någon kort stund, knappt 5 minuter, efter första anloppet stormade hopen ånyo an mot poliskedjan, som äfven nu tvangs att draga sablarna. Massan använde käppar och projektiler, såsom stenar, buteljer, galoscher etc. mot poliserna. Anloppet som var synnerligen segt och långvarigt, öfvervanns först sedan t. f. polismästaren som kommit tillstädes, beordrat fram ett par ridande poliser, som pressade sina hästar med sidorna mot massorna, för att maka dem undan.

Under det sistnämnda anloppet samt under den därpå följande rensningen af Jakobstorg anhöllos åtskilliga personer, åtgärder som merendels föranledde bredvidstående att med våld söka fritaga de anhållna, hvilket äfven lyckades i åtskilliga fall. Det tog en tid af omkring en half timme, innan allt var lugnt på Jakobstorg. Huru många som sårades under uppträdet, har ej kunnat utrönas; polismännen på platsen iakttog endast 2 á 3 personer, som blödde; så vidt bekant, sårades ingen svårt; ingen person låg sårad på gatan.

Kring Folkets hus.

Alldeles detsamma, som skett vid Jakobs torg, inträffade vid Barnhusgatan, då folkmassorna utefter Drottninggatan kommo strömmande under sång, rop och skrän, mot Folkets hus. Poliskedjan vid Barnhusgatans mynning hindrade tillträdet dit. Man ansåg sig här redan ha utan anlitande af sablar öfvervunnit det värsta anloppet, då en person bland den del af hopen, som förts norrut upp till Adolf Fredriks kyrkogata, vände tillbaka mot poliskedjan, höjde armarna i luften, ropande högljudt: ”kamrater, framåt till Folkets hus, framåt till Folkets hus”, samt stormade ned mot poliskedjan, följd dels af den del af hopen, som blifvit undandrifven, dels af skaror, som strömmade till från söder. I det längsta sökte poliserna hålla skarorna tillbaka utan vapen, men sedan kedjan trängts några meter tillbaka på Barnhusgatan och en del personer lyckats genombryta kedjan såg man sig nödsakad att draga sablarna och när anblicken af dessa ej afskräckte mängden, utan den fortfarande trängde på användes de hufvudsakligen med flatsidan mot massan, som så småningom vek tillbaka; från andra håll tillkommo ungefär samtidigt polismän och nu rensades Drottninggatan framför Barnhusgatan.

Omedelbart efter tumultet iaktogs af polismännen en á två i hufvudet sårade män, oberäknadt en man som af fyra civila personer bars Barnhusgatan ned in i Folkets hus; så vidt är känt, skadades ingen allvarsamt.

Samtidigt med det detta anlopp skedde, kom en annan mängd från Kungsgatan och Tunnelgatan in på Vasagatan och drog denna norrut för att sålunda komma in på Barnhusgatan till Folkets hus. Äfven här spärrades vägen af en poliskedja, framför hvilken hopen stannade under skrik och vrål. Man hörde rop sådana som: ”framåt”, ”det måtte vara en smal sak att tränga sig igenom”, ”nu gå vi på” och ”den där djäfvulen, som sitter till häst, skall slås ned” (afseende en ridande inspektionskonstapel). Strax efter det

mängden bildats framför kedjan, stormade mängden vid minst två tillfällen fram mot kedjan under rop ”gå på”, ”slå ned polisen” och ”framåt” och under alla tecken att trots polisens befallning åt mängden att skingra sig och trots polisens motstånd mot anstormningen vilja med våld spränga kedjan; samtidigt kastades mot polismännen stenar och käppar. Vid ett par tillfällen måste polismännen draga sablarna, men behöfde ej använda dem i ty att endast anblicken af sablarna kom mängden att draga sig tillbaka.

Mängden blef här stående under flera timmar, trots uppmaningar af polisbefälet och riksdagsman Branting att skingra sig. Flera gånger anhöllos bland den samlade mängden sådana personer, som gjort sig skyldiga till synnerligen våldsamt och trotsigt uppträdande; vid sådana tillfällen anföllos de polismän, som verkställde åtgärden, merendels af de kringstående, som stormade fram under våldsamer mot polismännen eller ryckande och slitande i den anhållne och som ett par gånger äfven lyckades fritaga de anhållne. Några sårade förekommo ej på denna plats.

Innan Barnhusgatan blifvit afstängd åt båda hållen, hade rätt mycket folk samlats å Barnhusgatan, där det uppehöll sig hufvudsakligen utanför Folkets hus. Från kringliggande gator hade dessutom folk, mest yngre personer, börjat klättra öfver staketet till Norra latinläroverkets skolplan, där de fylkade sig fram emot Barnhusgatan midt för Folkets hus. Från den folkmängd, som stod å dessa platser, höjdes tidt och ofta rop och skrän, särskildt då någon talade till massan från Folkets hus, Skarorna här, såväl som å Upplandsgatan öfverfölo äfven polismännen med våldsamer, då anhållna personer skulle föras till Adolf Fredriks polisstation. Vid ett sådant tillfälle syntes riksdagsman Branting på en balkong till Folkets hus, högljudt uppmanande mängden att ej anfalla eller förolämpa polisen, huru utmanande den än uppträdde.

Öfverfall å polisbefäl och poliser

Stadsfiskal Stendahls förhållande till uppträderna beskrifves i rapporten på följande sätt:

Omkring kl. 6,15 e. m. blef den å Barnhusgatan sig uppehållande mängden af andre polisintendenten W. Tamm högljudt uppmanad skingra sig och begifva sig från platsen.; denna tillsägelse åtlyddes ej; i stället opponerade sig en kvinna (fru Kata Dahlström) mot tillsägelsen, hvarvid hon och äfven andra personer anhöllos; härunder begaf sig stadsfiskal Stendahl in i hopen för att hjälpa en polisman men blef öfverfallen med käppslag, hvarjämte försök äfven gjordes att rycka om kull honom. Ungefär samtidigt kastades en mängd stenar mot polismännen å Barnhusgatan från mängden å skolgården. Med anledning af hvad sålunda förekommit, uppmanades mängden å skolplanen att skingra sig och aflägsna sig från platsen; då denna tillsägelse icke åtlyddes, utan möttes med hån och tjut, beordrades åtskilliga polismän, bl. a. två ridande poliskonstaplar, att rensa gården, därvid en person anhöllos.

Vidare berättas om en del separata anfall på polisen, å Norra bantorget samt den midt emot liggande delen af Vasagatan hade under eftermiddagens lopp ej funnits någon polisbevakning, utan mängden hade här fått husera ganska fritt; bland annat hade en skara, i spetsen för hvilken gick en sedermera anhållen person, rusat omkring hit och dit på platsen jämväl tvärs öfver där befintliga planteringar. Omkring kl. half 8 e. m. begåfvo sig konstaplarna nr 141 Altahr och 144 Frisk från Barnhusgatan öfver torget fram mit vägundergången vid Norra stationen i afsikt att vidare fortsätta till Kungsholmen; de öfverföllos emellertid i närheten af vägundergången af nys nämnda skara, som börjande under skrik och oväsen förfölja dem och kasta sten mot dem; Altahr träffades af en sten i ryggen, hvarjämte en okänd civil man, som vid tillfället befann sig i deras närhet, träffades af en sten i nacken och störtade till marken; konstaplarna skyndade undan mot Vasagatan, förföljda af skaran. Ungefär samtidigt härmed blef konstapel nr 57 Törner å Vasagatan i närheten af Tunnelgatan öfverfallen med käpp.

Härefter följer en beskrifning på de redan förut kända operationer, hvarigenom längre fram på aftonen gatorna rensades af poliskedjor och ridande poliser. Under rensningen blef en ridande poliskonstapel med häst omkullstörtad af en person som genast anhölls. Sedan gatorna och platserna i närheten af Folkets hus sålunda blifvit rensade och ganska folktomma, strömmade omkring kl. 12 på natten en mängd människor från Folkets hus ut på Barnhusgatan, där de stannade utanför sagda byggnad och där då från mängden hördes hurrarop och skrik; polisbevakningen på platsen vid tillfället var obetydlig; dess tillsägelser om lugn och tystnad hörsammades icke; med anledning däraf beordrades dit en polisstyrka, som rensade gatan.

De enskilda förhören

ingå så i detalj, att vi ej vilja trötta ut våra läsare med referat öfver desamma, särskildt som vi ju förut i korthet omnämmt hvar och en häktad och de förseelser, för hvilka han anklagas. Dessutom har utredningen i saken ej fortskridit längre, än att 12 af de häktade eller först anhållna personerna, däribland fru Kata Dahlström, sluthörts, under det rapportens undertecknare, stadsfiskal L. Stendahl, anhåller om uppskof hvad saken rörer öfriga häktade personer. Lämpligast torde kanske ock vara att ingå på dessa detaljredogörelser först då saken kommer inför domstol.

Då bland de 12 sluthörda personerna häktade drängen Karl Emil Jonsson, järnsvarfvaren Karl Viktor Westergren, bryggeriarbetaren Karl Johan Lundahl och järnarbetaren Filip Viktor Emanuel Ackerman äro bofasta personer och då sakens tillbörliga utredning i hvad som angår dem ej nu kunna hindras, hemställer stadsfiskal Stendahl vördsamt att de måtte frigifvas.p